

„Modré“ plemeno z Belgie

Nedaleko Chlumce nad Cidlinou, v kraji, který má dlouhou zemědělskou historii, hospodaří na katastrálním území pěti obcí a rozloze asi 3000 hektarů Zemědělské družstvo Chýšť. Zemědělské družstvo zde funguje již přes 30 let a vzniklo sloučením tří menších družstev. Na rozdíl od mnoha jiných podniků je zde celou dobu zachována forma zemědělského družstva a ani transformace na tom nic nezměnila.

Jako většina zemědělských podniků u nás, jsou i v Chýšti zaměřeni na rostlinnou i živočišnou výrobu. Rostlinná výroba je do určité míry přizpůsobena chovu skotu, a donedávna i prasat. Kromě tradičních a nepostradatelných ploch obilovin a cukrovky jsou v osevních postupech zastoupeny samozřejmě píce, kukuřice a louky. V loňském roce byly v ČR většinou dosaženy velmi dobré výnosy u všech hlavních pěstovaných plodin - i zemědělci z Chýště s nimi byli spokojeni, i když například kukuřice měla vysoký obsah sušiny, a tak její kvalita na krmení byla průměrná.

Co je ale hlavním důvodem reportáže z tohoto družstva? Jsou hned dva - chov jednoho belgického masného plemene a pak novostavba volných stájí pro skot. Ale nepředbíhejme. Živočišná výroba je v podniku od počátku. Nyní stojí ve stájích 550 kusů dojnic a zhruba 80 kusů je na pastvinách. Kromě skotu byl v podniku zaveden i chov prasat, který

ale byl nedávno zrušen. „Našemu družstvu patří polovina telezníku, který je přestavěn na stáj s moderními technologiemi pro chov prasat. V současné době jej pronajímáme, ale možná se v budoucnu ještě chovu prasat budeme věnovat,“ říká vedoucí chovu zvířat Oldřich Rozsěvač.

České straky

ZD Chýšť získalo již v minulosti statut Šlechtitelského chovu českého strakatého skotu. Původní čtyři vazné stáje již nevyhovovaly požadavkům na welfare zvířat, požadavkům na mikroklima v objektech ani zvyšujícím se nárokům na užitkovost krav. To vše směřovalo k výstavbě nového objektu tzv. „na zelené louce“. Se stavbou stáje se začalo v září 2003 a téměř přesně za rok - 9. září 2004 se stáj otevřela. Vnitřní vybavení technologiemi i projekt dodala společnost Bauer Agromilk. Jde o vzdušný a prostorný objekt - stáje jsou volné, boxové s vyhrno-

váním kejdy mechanickou lopatou, která se automaticky spouští každé 3 hodiny. Zajímavým způsobem je zde vyřešeno stlaní lehacích boxů. Kejda z chodeb se stahuje do zásobníků, separuje se a používá právě na stlaní. Tento způsob přináší hned několik výhod: separovaná kejda je měkká a pro zvířata velmi pohodlná na ležení, nevznikají žádné otlaky, namočený separát velmi rychle schne, je teplá atd. Další její nespornou výhodou je, že krávy v ní velmi rády leží a díky vlastnostem separátu jsou zvířata čistá.

Krávy jsou rozděleny podle užitkovosti a reprodukčního cyklu na čtyři produkční skupiny asi po 100 kusech. Do skupin se rozděluje po otelení. Dojí se 2x denně na nové dojírny, která byla vybudována spolu se stájemi. Dojírna je 2 x 12 s rychlým odchodem a je propojena z jedné strany krytým průcho-dem se stájí a ze strany druhé s kanceláří (z kanceláře pana Rozsěvače je vidět oknem přímo do dojírny) a dalšími prostory. Do lehacích boxů se separát zastýlá jednou za 10 dní pomocí starého krmného vozu. A jak si krávy zvykaly na volnou stáj? „Aby nebyl přechod do volné stáje takovým šokem, zrekonstruovali jsme část vazné stáje na volnou porodnu, kterou během roku prošly všechny krávy.

Do nové stáje jsme krávy naskladnili ve dvou turnusech po 200 kusech. Samozřejmě to byl trochu šok, ale krávy se přizpůsobily velmi rychle a z původního stáda jsme vyřazovali pouze asi 30 kusů. Zpočátku jsme trochu čelili problémům s nadměrným opotřebením paznehtů na čerstvých betonech a s jejich otlaky. Ale nyní je vše již v mezích normálu,“ vypráví pan Rozsévač. A opravdu - ve stájích panuje naprostá pohoda - všechny krávy, které leží, leží v boxech, žádnou nenajdete na hnojné chodbě. Pohyb lopaty berou krávy také naprosto samozřejmě a člověk ve stáji pro ně neznamená žádné vyrušení.

Krmení se liší podle jednotlivých skupin a míchání krmné dávky obstarává krmný vůz Sgariboldi Mono-feeder se dvěma horizontálními šneky. Lepšímu promíchání směsné dávky přispívá i půlkruhový pohyb lopaty v přední části vozu, která svým pohybem rozptýluje krmivo, vynesené šneky vzhůru.

Belgické modrobílé

Jak jsem již v úvodu předeslala, dalším a hlavním důvodem mé ná-



Jalovičky z užitkového křížení Čestr x Belgické modré

vštěvy byl chov, u nás zatím nepříliš rozšířeného, masného plemene - belgické modrobílé. A proč se vůbec ve šlechtitelském chovu českých strak začalo s masným plemenem? „K našim stájím patří i stáj na výkrm býků. Máme zde nejen býky strakaté, ale také křížence,“ vysvětluje Oldřich Rozsévač. Vyřazené strakaté krávy byly připouštěny nebo inseminovány masnými býky různých plemen - zpočátku zkoušeli v Chýšti především charolais, ale postupně přecházeli právě k belgickému modrobílému. S belgickými kříženci mají zdejší chovatelé lepší zkušenosti - telata jsou

životaschopnější, porody snadné, zvířata mají vyšší přírůstky i lepší kvalitu masa. Vždyť také belgické modrobílé je ve světě nejvyužívanější masné plemeno pro užitkové křížení.

V roce 2001 bylo přímo z Belgie dovezeno 15 embryí belgického modrobílého skotu a byla přenesena do vyřazených českých strakatých krav. Z přenosů zabřezlo 6 jalovic a 3 krávy a narodilo se 8 telat - 4 jalovičky a 4 býčci. Všechna telata se narodila císařskými řezy, které jsou vzhledem k velikosti telat bezpečnější. Tím byly položeny základy čistokrevnému stádu. V dalším roce (2002) bylo přeneseno 10 embryí. V současné době je v chovu v Chýšti zařazeno celkem 7 dvouapůlletých jalovic, které jsou zatím využívány k výplachům embryí. Všechna embrya jsou přenášena do vyřazených strak ze zdejšího chovu a telata se rodí císařskými řezy. Tento zákrok provádí zkušený veterinární lékař za asistence zootechnika. Krávy jsou fixovány vestoje v kleci a po aplikaci lokální anestezie je proveden zákrok, jehož celková doba je asi 1,5 hodiny. „I když by se mohlo někomu zdát, že císařské řezy jsou pro krávy velkým zásahem, není tomu tak. Krávy jsou po nich daleko méně vyčerpané, než by tomu bylo při těžkém porodu, ztráty jsou minimalizovány a každá kráva u nás navíc podstoupí tento zákrok jen jednou. Není lepší pocit, než že se narodí zdravé tele a kráva po zákroku odejde spokojeně po svých a její zotavování probíhá bez problémů,“ komentuje situaci vedoucí chovu.



Výhodou stlaní separovanou kejdou je čistota zvířat



*Vedoucí chovu
Oldřich Rozsévač s jednodenní
belgickou jalovičkou*

Plemenní býci se pro inseminaci vybírají přímo z Belgie a do ČR se dávky dovážejí přes oprávněné chovatelské organizace. Mezi chovateli ve světě je semeno belgických modrobílých býků hodně žádáno pro produkci kříženců jak s masnými, tak i dojnými plemeny skotu.

„Chtěli bychom své belgické stádo držet na velikosti asi 10 až 15 kusů. Všechny narozené jalovičky zatím zůstávají v našem chovu, ani získaná embrya neprodáváme. Až v letošním roce plánujeme jejich první prodej.“ Býčci jdou v 6 měsících na odchovnu a poté na odchovnu plemenných býků, kde jsou testováni pro další plemenitbu. V loňském byly uvedeny do plemenitby dva býci z Chýště, a to ZBM-222 Lojza

z Chýště ET a ZBM-223 Lorenc z Chýště ET. Oba býci byli vybráni do plemenitby loni v říjnu na odchovně v Osíku a oba pocházejí z embryotransferu. Otcem Lojzy je známý býk Opkapi a Lojza byl hodnocen jako velmi harmonický býk s perfektním osvalením a vynikajícím užitkovým typem. Lorenc je synem býka Radara van Terbecka, který byl v ČR také poměrně hodně využíván. Lorenc je ale prvním býkem po tomto otci, **Stavy krav belgického modrobílého plemene v kontrole užitkovosti (ČR)**

Rok	Počet chovů	Krávy celkem	Krávy s podílem 88 - 100 % plemene	Krávy s podílem 50 - 87 % plemene	Krávy ostatních plemen a kříženky
1996	4	50	7	0	43
1999	6	81	7	2	72
2001	4	180	1	3	176
2002	7	211	0	22	189

který úspěšně dokončil test vlastní užitkovosti. Přírůstek v testu dosáhl 1292 g a od narození pak 1473 gramů. Jeho předností je především vynikající rámec (131 cm v roce stáří) a utváření kýty. Radar sám má excelentní původ, vynikající hodnocení zevnějšku, 100% utváření končetin, zádě i plece - toto vše z něj udělalo nejlepšího býka roku 2001. Všechny tyto charakteristiky přenáší i na své potomstvo. Oba býci z Chýště stojí v současné době na inseminační stanici býků firmy Natural v Hradištku pod Medníkem.

Čistokrevné jalovice jsou chovány celoročně na pastvině, přes léto bez příkrmování. V zimním období jsou ustájeny na hluboké podestýlce ve volné stáji a příkrmovány kukuřičnou siláží a senáží. Aby si jalovice zachovaly chovnou kondici, jsou krmeny dietní krmnou dávkou. Pro belgické modrobílé je charakteristický i klidný temperament a přátelská povaha, a tak není divu, že všechny jalovice - Kristýna, Kačenka, Karolína, Kleopatra, Kasandra a Kely - jsou velmi krotké a zvyklé na lidi.

Užitkové křížení

Jak již bylo řečeno, belgické modrobílé plemeno je v Chýšti využíváno k užitkovému křížení. V prvním roce chovu se telata F1 generace nechávala u matek až do šesti měsíců věku. Křížené jalovičky se vloni prodávaly v šesti měsících věku, letos půjdou, stejně jako býci, na výkrm. Na výkrmně dosahují býci v průměru denního přírůstku 1,2 kg. Díky vlivu belgického modrobílého plemene tvoří hlavní část přírůstku svalovina a ne tuk. Kříženci obou pohlaví jsou velmi dobře osvaleni a mají vysokou kvalitu masa. Maso „belgičanů“ je asi nejlibo-

Počty všech narozených telat v kontrole užítkovosti (ČR)

Rok	Narozeno celkem telat	Živě narozeno			Mrtvě narozeno	Úhyn do 48 hodin	Zmetání	po ET
		býci	jalovice	podíl %				
1993	4	2	2	100,0	0	0	0	0
1995	4	4	0	100,0	0	0	0	4
1996	78	37	41	100,0	0	0	0	7
1997	47	25	22	100,0	0	0	0	3
1998	4	2	2	100,0	0	0	0	4
1999	69	41	28	94,4	4	0	0	0
2000	154	75	79	97,4	4	0	0	0
2001	174	75	90	94,8	9	0	0	12
2002	191	97	89	97,4	2	5	0	21

Hmotnosti čistokrevných telat v kontrole užítkovosti (ČR)

Rok	ve 120 dnech (kg)		ve 210 dnech (kg)		ve 365 dnech (kg)	
	býci	jalovice	býci	jalovice	býci	jalovice
1996	146,0	145,0	249,2	202,8	368,3	313,5
1999	172,6	164,3	264,6	252,1	x	374,5
2001	171,0	174,2	279,0	274,9	468,0	367,7
2002	168,5	158,6	274,1	266,1	464,0	361,1

vějším hovězím masem. Profit z výkrmu je především z poměru maso:kosti, který je u kříženců výrazně ve prospěch masa, tzn. že při

stejně jatečné hmotnosti, ve srovnání s kříženci ostatních masných plemen, mají tato zvířata větší podíl masa, a konečný zisk cho-

vatele je tedy vyšší. Tento efekt se projevuje i na zařazení býků na jatkách podle systému SEUROP - kříženci jsou řazeni do tříd S a E a ve dvou letech dosahují jatečné váhy 950 kg.

„V České republice se zatím toto plemeno příliš nerozšířilo. Mezi našimi chovateli stále přetrvává obava z porodů, která je však při produkci kříženců naprosto neopodstatněná. Myslím si, že je to škoda, protože belgické modrobílé si pozornost rozhodně zaslouží. Nejen pro výsledky v užítkovosti a v plemenitbě, ale také pro svou povahu, kterou si každého získají,“ říká Oldřich Rozsévač, který je nejen vedoucím chovu v Chýšti, ale zároveň i předsedou Klubu chovatelů belgického modrobílého plemene.

(mp)

Charakteristika plemene

První zmínky o modře zbarveném skotu sahají do 19. století do oblasti řek Meuse a Escaut. Plemeno vznikalo především za pomoci tehdy velmi populárního plemene shorthorn, později se také křížilo i s plemenem charolais. Okolo roku 1880 se začalo s první šlechtitelskou prací. V praxi se ovšem toto šlechtění omezovalo pouze na výběr nejlepších jedinců dle znaků zevnějšku. I po válce byl trend šlechtění zaměřen na kombinovanou užítkovost s vyrovnanou masnou a mléčnou produkcí, která byla dána oficiálně schváleným chovným cílem. Hlavní obrat ve směru dalšího šlechtění nastal v letech 1950 - 1960, kdy se nejprve u býků a poté také u krav začínali selektovat jedinci dle osvalení. Další zlom nastal v období let 1960 - 1970, kdy se šlechtění plnou měrou soustředilo na výraznou masnou užítkovost. Výsledkem šlechtitelské práce je tak 80 - 85 % zastoupení zvířat s tzv. dvojitou zmasilostí bederního a hýžděového svalstva (double muscling). Hypertrofie osvalení má za následek i vysokou frekvenci obtížných porodů. Asi 40 % a na některých farmách až 100 % telat se rodí pomocí císařského řezu. Cena masného telete je taková, že chovatelé neriskují při porodech matek a automaticky provádí císařský řez. Hlavními přednostmi plemene je především mimořádně vyvinuté osvalení a tím daná vysoká jatečná výtěžnost (u čistokrevných jedinců dosahuje výtěžnost 67 - 75 %), nejvyšší podíl masa 1. jakosti ze všech masných plemen, naopak velmi nízký podíl tuku a kostí v jatečném trupu, tělesný rámec, ranost, efektivní využívání krmiva, velmi dobrá ovladatelnost a dobré mateřské vlastnosti. Pro vynikající vlastnosti masné užítkovosti patří toto plemeno celosvětově k nejvíce využívaným plemenům v užítkovém křížení.

Početní stavy čistokrevných zvířat jsou v ČR na velmi nízké úrovni. Cestou k jejich zvýšení a tím k rozšíření šlechtitelské základny, je využívání embryotransferů a rovněž tak použití nejkvalitnějších otců býků (hlavně zlepšovatelů masné užítkovosti) z belgické populace tak, aby byli v budoucnu býci českého chovu schopni pokrýt poptávku do užítkového křížení. Z hlediska kvality další šlechtitelské práce je však nezbytné udržovat stále napojení naší populace na výchozí populaci, neboť jen tak je umožněno chovatelům, díky široké selekční základně, dosahovat progresu v dalším vývoji plemene. Tento záměr vychází z celosvětových zkušeností, kdy v čistokrevné formě jsou zvířata chována ve velké míře pouze v zemi původu (populace v Belgii čítá kolem 1,5 mil. zvířat, což představuje 45 % skotu chovaného v celé Belgii). V ostatních zemích se čistokrevné chovy omezují na několik šlechtitelských jednotek s výhradní orientací na produkci plemenného materiálu (převážně pak býků pro užítkové křížení), nikoliv však pro komerční masnou produkci. Ta je zajišťována z chovů zabývajících se užítkovým křížením (ať už s dojnými nebo jinými masnými plemeny) s využíváním býků vyprodukovaných v domácích podmínkách.

(foto Kamil Malát)



Býk ZBM-223 Lorenc z Chýště



Býk ZBM-222 Lojza z Chýště